

til intet. Den kvalitative bevegelsen er endringen fra grønt til rødt og så brunt, den kvantitative bevegelsen endringen i størrelse og vekt, og tilblivelsen og tilintetgjørelsen av eplets eksistens fra det først viste seg som eplekart, til det har mistet all epleform og blitt til jord. Av disse tre forandringstypene som eplet gjennomgår, er det bare stedsbevegelsen som ikke kan forklares med det som ligger i eplet som mulighet i kraft av dets form, mener Aristoteles. Det eplet har i seg som mulighet, er samtidig det som viser oss hensikten med og målet til forandringene som skjer. Vi kan derfor si at vi har å gjøre med en teleologisk måte å forstå forandringene på. Hvordan et eple forandrer seg, har vi oppdaget gjennom å observere epletrær. På grunnlag av disse observasjonene er det vi kan bestemme nærmere hvordan eplet forandrer seg fra det blir til, og til det ikke lenger er mer.

Den fysiske virkeligheten er et kosmos

Levende ting (for eksempel epletrær) og det som er del av levende ting (for eksempel epler), er det forholdsvis lett å forklare teleologisk på denne måten, men hva med ikke-levende ting? Hvordan forklare at ild beveger seg oppover, at steiner faller, at baller som vi kaster, følger en bestemt bane? For å kunne svare på dette må vi først se på hvordan Aristoteles tenker seg at den fysiske virkeligheten er organisert.

Den fysiske virkeligheten består av ting av ulike slag. Disse tingene har ifølge Aristoteles sin bestemte plass på ulike steder i et hierarkisk og teleologisk ordnet univers, et kosmos (se *Fysikk* 4,208a27-224a17 og *Om himmelen* 4,307b28-313b23). Ordet kosmos kommer

av gresk *κόσμος*, som opprinnelig hadde betydningen god og vakker ordning. Aristoteles betraktet kosmos som kulerundt, med jorda i sentrum. Rundt jorda ligger først vann, så luft og deretter ild, før vi møter månen. Utenfor månen finner vi planetene og fiksstjernehimmlen ytterst. Aristoteles tenkte seg at tingene fra månen og utover besto av elementet eter. Den naturlige tilstanden til ting bestående av eter er å være i evig og perfekt sirkelbevegelse; sirkelbevegelsen er himmellegemenes mål. Bevegelsene under månesfæren tenker Aristoteles seg som rettlinjede, enten mot det geometriske sentrum i jordkloden – elementene jord og vann faller (graviterer), eller ut fra sentrum – elementene luft og ild stiger opp. Bevegelsene til ting under månen fortsetter til de når sitt naturlige sted som er bestemt av blandingen av elementene de består av. Her er deres naturlig sted deres mål. Tingene under månen består ifølge Aristoteles av blandinger av de fire elementene jord, vann, luft og ild. Elementblandingen gjør disse tingene ustabile. Dette stemmer med det sansene lar oss erfare: Tingene rundt oss blir til og går til grunne. Aristoteles forklarer dette ved at siden elementene jord, vann, luft og ild, som tingene består av, har ulik tyngde og letthet, vil dette føre til rivninger i hver enkelt ting som til slutt river tingen i stykker. I denne prosessen dannes det nye ting. For eksempel blir det av døde planter dannet jord.

Denne måten å forklare fysiske ting og deres bevegelser på baserer seg på en teori om elementer som for lengst er forlatt. Viktig for oss å legge merke til er imidlertid at Aristoteles her opererer med et skille mellom én fysikk som gjelder himmellegemene og én fysikk for ting under månesfæren. I området den himmelske fysikken behandler, er den naturlige tilstanden å bevege seg i sirkel, og tingene består av